

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

20e jaargang nr. 17

24 april 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Wat betekent voor mij het humanisme?

Eerlijkheidshalve moet ik u zeggen, dat ik het heel moeilijk vind om op deze vraag een antwoord te geven. Juist als het vragen van levensbeschouwelijke aard zijn die beantwoord moeten worden, voel ik mij lang niet zeker van mijzelf. Per slot van rekening ben ik pas twintig jaar. Gelukkig heb ik mij laten vertellen, dat humanisten mensen zijn, die minder dan anderen de pretentie hebben ergens zeker van te zijn. Maar laat ik u vertellen op welke manier ik in contact met het H.V. ben gekomen:

Allereerst speelt het toeval daarbij een rol. Ik ben in een humanistisch milieu geboren. Zelfs mijn grootouders dachten en leefden al humanistisch. Wat ligt er onder deze omstandigheden meer voor de hand, dan dat ik, toen ik lid van een jeugdbeweging wilde worden, mij tot de H.J.B. wendde? Ik vond daar vrienden die, hoewel wij het zelden ergens over eens konden worden, toch even onconventioneel dachten als ik.

De hoofdreden waarom ik het H.V. zou willen steunen is, omdat ik geloof, dat het een belangrijke sociaal-maatschappelijke taak heeft. Het H.V. vertegenwoordigt de humanistische denkwijze naar buiten. Het stelt zich op naast de kerken en streeft naar erkenning van de humanistische overtuiging als gelijkwaardig aan iedere andere overtuiging.

Het H.V. kan als pressure-groep fungeren, bijv. waar het het humanistisch vormingswerk betreft. Dit is al gebeurd voor de humanistische geestelijke verzorging in het leger en in de gevangenissen.

Waar mensen zijn die, vaak moeizaam, zijn gekomen tot een levensovertuiging waarin voor kerk en geloof geen plaats meer is en die zich aangetrokken voelen tot de humanistische denkwijze, dient er een mogelijkheid tot contact en zo nodig tot geestelijke hulp te worden geboden.

Ik zelf vind dergelijke contacten bij humanisten, die op een overeenkomstige wijze denken en zich in het leven opstellen. Het geestelijk actief zijn, d.m.v. lezingen en discussies, je meningen verdiepen en toetsen aan die van anderen, niet vastzitten aan dogma's, het bezig zijn met de problemen van het leven en van de wereld om je heen, dit alles trekt mij sterk aan.

personalia

Naam: Anne Sluijters.

Adres: Laan van Klarenbeek 49, Arnhem.

Geb. te Breda, 6-6-'46.

In een humanistisch milieu geboren en getogen.

2 uitzendingen per week

elke maandagavond van 19.40—19.50 uur de rubriek Geestelijk Leven. (Hilversum I)

elke vrijdagavond van 22.25—22.30 uur de rubriek Kort kommentaar. (Hilversum II)

En wat zegt een humanist daarvan?

Multatuli's Hassan, die de inwoners van Damascus verzekerde dat zijn dadels drie maal zo groot waren als ze waren — die wist het al, en de reclame-jongens die ons op het televisiescherm laten zien, hoe het levensgeluk van talloze aanminnige mevrouwjes bedreigd wordt omdat ze nog niet weten van de wonderbare waskracht van de allernieuwste Flut-flut die bovendien zo voordelig is — deze moderne Hassans weten het ook; het komt er niet zo op aan, wat je zegt, als je het maar vaak genoeg zegt. Herhaling, herhaling is alles!

Het is nu deze eenvoudige techniek die wij humanisten blijkbaar schromelijk verwaarloosd hebben. Twintig jaar geleden is er een belachelijke, maar gevaarlijke bewering gelanceerd. Die hebben we toen zo krachtig bestreden, dat wij mochten denken, in elk geval gedacht hebben: die kolder komt tenminste nooit weerom! Dat was een stomiteit. Wij hadden moeten beseffen dat niet alleen Hassans wonderspreuken het van de herhaling moeten hebben, maar dat ook sommige eenvoudige waarheden zo lang herhaald dienen te worden, tot zij eindelijk de mensen in vlees en bloed zijn gaan zitten. Laat men deze herhaling achterwege, dan kan er gebeuren, wat nu weer is gebeurd. Wat is dat dan?

Zondag 16 februari 1947 werd in alle Rooms-Katholieke kerken een Vastenbrief van de Nederlandse bisschoppen voorgelezen, waarin deze berucht geworden zinnnetjes voorkwamen: „Van moraal kan geen sprake zijn voor wie niet gelooft aan een God, die de mens zekere verplichtingen heeft opgelegd en het kwade bestraft. Waarom zouden wij niet iets van een ander wegnemen, als wij het zo goed kunnen gebruiken en niemand het bemerken zal”.

Deze vastenbrief is weliswaar, voorzover ik weet, nooit herroepen — dat zal wel principiëel onmogelijk zijn! — maar de kerk heeft deze houding tegenover de niet gelovigen toch gelukkig niet gehandhaafd.

Maar de geschiedenis herhaalt zich: tijdens de teach-in van de VPRO over de dood van God is o.a. Harry Mulisch opgetreden, en die heeft beweerd, dat met God de moraal heeft opgehouden te bestaan en dat slechts de vervanging van God door de politieagent ons in het gareel houdt.

Op deze uitspraak heeft later niemand minder dan Ds. Buskes weer commentaar gegeven. Mulisch schijnt ook gezegd te hebben, dat hij nu geen motief meer had, waarom hij niet iemand zou vermoorden. En Buskes schrijft hierover, dat je zou denken dat de mensen over zo'n uitlating ontzet zouden zijn, maar nee, ze reageerden als op de mededeling dat de trein van Groningen een half uur vertraging heeft. Nu komt het mij voor dat deze lauwe reactie eigenlijk helemaal geen reden geeft tot de teleurstelling die Buskes heeft gevoeld. Men stelle zich de situatie even voor: in een grote vergadering, waar wel niet elk woord op een goudschaaltje gewogen zal zijn, doet iemand een uitspraak die niet alleen zacht gezegd héél weinig doordacht is, maar bovendien duidelijk de strekking heeft de gemeente te overdonderen. En wat wil men nu?

Dat het publiek dadelijk in dodelijke ongerustheid opspringt: Jongens hou alsjeblieft die man vast, strakjes begaat hij een moord, want hij ziet geen reden meer om dat niet te doen? Welnee! Als men zijn schouders heeft opgehaald en tegen elkaar heeft gezegd: „Stil laten kletsen”, of woorden van gelijke strekking, dan lijkt mij dat een reactie, waar niets op aan te merken is.

Of zou de door Buskes verwachte ontzetting heel anders gericht moeten zijn? Niet op de spreker, maar op de daar aanwezigen zelf. Had zich van de mensen die Mulisch hoorden, een diepe verslagenheid meester moeten maken, in deze trant: „Och wij arme stakkers, wij kunnen niet leven zonder voorschriften, en nu is ons te verstaan gegeven, dat wij op zulke voorschriften niet langer kunnen rekenen?” Nee, als ze zo gereageerd hadden, dan zouden ze blijk gegeven hebben van een geestelijke onvolwassenheid. Zo is het gelukkig niet gegaan. Ze zijn daar blijven zitten alsof ze niets belangrijkers gehoord hadden dan dat de trein uit Groningen vertraging had. En ze hadden ook niets belangrijkers gehoord!

Constandse, oud-hoofdbestuurslid van het Humanistisch Verbond, heeft toen Mulisch weersproken door het op te nemen voor een autonome moraal. Wat is eigenlijk de betekenis van die wat dure term? Dit: wij weten uit onszelf wel, tenminste in grote trekken, hoe wij behoren te leven. In grote trekken, dat wil zeggen: het is natuurlijk niet zo, dat iedereen onder alle omstandigheden direct weet, wat hij nu behoort te doen, nee het kan soms verschrikkelijk moeilijk wezen dat uit te maken. En wij zijn natuurlijk niet wat je noemt allemaal lieve jongens, en daarom doen wij nog lang niet altijd datgene, waarvan we zelf wel degelijk beseffen dat wij het behoren te doen, en wij laten vaak niet wat wij behoren te laten.

Maar dat alles neemt niet weg, dat wij weten: rekening houden met de belangen van anderen net zo goed als met die van onszelf, of, als men het anders wil uitdrukken: liefde voor onze naasten als voor onszelf, dat moet het richtsnoer van ons handelen zijn.

Maar, zegt nu Buskes, Mulisch had gelijk, toen hij in zijn antwoord aan Constandse zei, dat zo'n moraal misschien voor een elite mogelijk was, maar dan toch alleen voor een elite.

Men staat in Nederland verbluffend gauw klaar met een gevoel van gekwetstheid. Mij dunkt dat er nu reden voor is. Als ik gelovig was, dan zou ik mij tenminste bijzonder gekwetst voelen als men God maakte tot een politieagent met een hoofdletter.

En nu ik niet gelovig ben, voel ik mij gekwetst wegens de belediging van een volksgroep, zoals dat meen ik heet, de groep nl. van allen die gedacht worden niet bij de elite te behoren. Want die zijn beledigd, en niet zo'n beetje ook! Wat wordt namelijk van hen beweerd? Niets minder dan dit: jullie zijn niet in staat je uit je zelf behoorlijk te gedragen, maar jullie moeten tot het gewenste gedrag — nee niet worden opgevoed, maar worden omgekocht. Hoop op beloning en vrees voor straf, dat zijn de van ouds beproefde middelen, waarmee jullie moet worden gedresseerd! Maar, en nu doe ik weer een beroep op wat men uit zichzelf wel weet over goed en slecht, die lieden, die alleen uit vrees voor straf of hoop op loon, zich behoorlijk gedragen, dat zijn de ware broeders niet. Nee, Buskes had met zijn uitspraak „Mulisch had gelijk” zelf allerminst gelijk.

Het ging in de discussie tussen Mulisch en Constandse, zegt Buskes, om de toekomst van de mens en de mensheid. En daarmee heeft hij nu eens wel gelijk. Pas als men eindelijk ophoudt met het gedrag van de mens te beïnvloeden door middel van omkoop-dressuur, kan men beginnen hem op te voeden.

Libbe van der Wal

Kort kommentaar

radio-uitzending van vrijdag 21 april 1967

Er wordt een kind geboren

De geboorte van een kind, waar de ouders gelukkig mee zijn, is een altijd weer boeiend gebeuren. Boeiend om het wonder van het nieuwe leven dat toegevoegd wordt aan het bestaande, boeiend door het zichtbare geluk van ouders en naaste familie-leden, boeiend vooral ook omdat weer een mens geboren is die in aanleg de mogelijkheden in zich heeft om ook werkelijk tot een mede-mens te worden.

Daar verandert niets aan, als het de geboorte betreft van een kind van vorstelijke afkomst, alleen zal daarin de vreugde ook door veel meer mensen gedeeld worden.

Dat we aan die op handen zijnde geboorte op Drakesteyn enige aandacht schenken, vindt niet zozeer zijn oorzaak in het feit dat het een koningskind is. We gaan er als humanisten van uit dat alle mensen gelijkwaardig zijn, ook al weten wij dat voor dit kind dat over enkele dagen ter wereld zal komen mogelijk een bijzondere taak is weggelegd.

De bekendmaking van het heugelijke feit zal gebeuren met alle middelen waarover de moderne communicatie beschikt. Kranten, radio en televisie zullen er voor zorgen dat ieder van ons en ongetwijfeld ook velen in andere landen het te weten komen. Daarvoor dient de grote schare van verslaggevers en technici, die al weken lang het a.s. geboortehuis belegert. Maar er gebeurt ook nog iets anders. Zodra de geboorte bekend is, zal er een serie saluutschoten worden afgevuurd door een speciaal daartoe aangewezen regiment, dat bij wijze van spreken niet van zijn batterij wijkt. Dat zal alleen maar hoorbaar zijn in een kleine kring en het heeft daarom geen publiciteitswaarde, maar is wel een symbool. Een symbool van de gewichtigheid van het gebeuren.

Los van de vraag of deze symbolieke handeling nog wel in onze tijd thuis hoort, zeker in een wereld, waarin het gebulder van kanonnen voor andere kinderen in andere streken bepaald geen vreugdevuur betekent, staat nog iets anders ter discussie. Want zoals u weet wordt er verschil gemaakt in het aantal schoten dat wordt afgevuurd, een verschil dat op het geslacht van het borelinkske berust. Als het een jongen is zal het kanon 101 maal daveren, is het daarentegen een meisje, dan maar 51 keer.

Dit aanmerkelijke verschil in het aantal vreugdeschoten berust nog op een gedachte waarin tot uitdrukking komt, dat de vreugde minder groot is als het een meisje is. De vrouw is minder waard dan de man.

Afgezien van het feit, dat onze samenleving zich, zij het soms moeizaam, aan het losmaken is van deze ongelijkheid, van een verschil in waardering van man en vrouw, krijgt deze achterstelling hier

nog eens een extra accent doordat gedurende de laatste driekwart eeuw de kroon door een vrouw is gedragen, en waarlijk op een wijze die geen man zou kunnen verbeteren.

Het maken van onderscheid tussen meisje en jongen op een ogenblik dat er over hun toekomstige waarde als mens nog niets valt te zeggen, doet denken aan de gewoonten van primitieve volken. Het roept de herinnering op aan het boek van de Amerikaanse schrijfster Pearl Buck, „De goede aarde”. Waarin een man ten tonele wordt gevoerd die zijn voor hem tot op dat ogenblik onbekende bruid uit een tehuis krijgt. Het gaat echter goed en het wordt een gelukkig huwelijk. Als de eerste baby geboren wordt, gaan de ouders er mee naar het tehuis waar de jonge vrouw is opgevoed, om de baby te laten zien. Iedereen deelt in hun vreugde, maar als ze weer buiten komen breekt een hevig onweer los. En dan geeft de man het kind haastig aan zijn vrouw, want hij bedenkt ineens dat hij onverantwoordelijk trots is geweest. Hij ziet die onweersbui als een bestraffing van de goden en vraagt om vergeving met de woorden: U hebt gelijk, het is slechts een meisje.

Ook vandaag den dag vindt men in sommige landen, b.v. India, daarvan nog iets terug. Als de verwachte nieuw geborene een meisje blijkt te zijn, dan wordt er geen ruchtbaarheid aan gegeven en is de kraamvrouw niet bereikbaar voor gelukwensen.

Bij alle vreugde bij de geboorte die voor de deur staat zit er dan toch maar een stukje discriminatie in, net als bij vele primitieve volken. Als die schoten bedoeld waren om de boze geesten te bezweren, zou je kunnen zeggen: een meisje heeft er maar 51 nodig, ze is mans genoeg om de rest zelf de baas te worden.

J. Pasman

Van de

werken van Leo Polak

is thans nog verkrijgbaar het deel

ZIN DER VERGELDING

Verkoopprijs f 8,50. Uitsluitend te bestellen door storting of overschrijving op postrekening no. 304960, t.n.v. Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht, met vermelding van de titel van het boek.

Gelukkig is de mens op wiens hart de lente nog invloed heeft.

Gelukkig de oudere die nog van de jeugd kan houden.

Harm Nieuwhoff

Onvoltooid

Ik heb een boek gelezen. Alweer, mag ik wel zeggen, want ik heb er in de loop der jaren al heel wat doorgewerkt. Het woord doorgewerkt gebruik ik niet toevallig. Nadat ik in mijn eerste lezensjaren onbekommerd een groot aantal verhalen had gelezen over ferme jongens en flinke mensen, over Indianen, Arabieren, Chinezen en Negers (waaruit ik ondanks latere documentatie toch nog altijd allerlei verkeerde denkbeelden heb overgehouden) en over voorbeeldige figuren en aterlingen — nadat ik dus mijn jeugdige geest had volgestopt met weinig science en veel fictie, werd ik gegrepen door de slurf van de mammoet van het voortgezet onderwijs.

Daar werd ik in de bloeiende bongerd van de Nederlandse letterkunde binnengeleid, alwaar ook de woordkunst welig tierde. Kortom, ik viel in de handen van een leraar die — ook alweer uit de tweede hand — de letterkundige Beweging van (18)Tachtig als cultuurgood aan ons doorgaf. Zo gaat het vaak bij het onderwijs. De jeugd van nu krijgt voorgeschoteld wat voor de jeugd van een vorige generatie de hoogste wijsheid was. Wie zich na zijn schooltijd voor een tak van wetenschap of vermaak niet meer interesseert, zal niet merken dat aan die tak nieuwe knoppen en spruiten komen. De allengs verdorrende tak die hij heeft leren kennen, blijft voor hem dé tak. Dat is overigens niet zo rampzalig, want omdat hij er geen belangstelling voor heeft, kijkt hij er nauwelijks naar om en hij valt er niemand mee lastig.

Mijn kennismaking met de heren Kloos en Van Deyssel c.s. maakte meteen een eind aan het zorgeloze lezen. Het was nu zaak de taalmuziek op te sporen, het ritme (of voor mijn part ritme) na te proeven en mij te vermeien in de diepgevoelde beeldspraak. „Nauw zichtbaar wiegen, op een lichte zucht de witte bloesems in de scheemring . . .” om nog maar te zwijgen over Van Deyssels Zwemschool. Het was een hard werk, maar het gaf het bevredigende gevoel enigermate te behoren tot de schone geesten, die zo iets konden verzinnen. En met een weinig zelfbedrog vond je het vaak nog wel mooi ook.

Intussen ging ook hier de natuur boven de leer. Terwijl ik de Woordkunst bewaarde voor Zon- en Algemeen Erkende Christelijke Feestdagen, las ik door de weke gezellige, spannende, leerzame, onthullende of koddige verhalen. Het schuldgevoel dat mij bij dit verraad aan de hogere letterkunde besloep, wist ik te onderdrukken.

Men zal nu kunnen begrijpen hoe opgelucht en bevrijd ik mij voelde, toen (vijftig jaar na de Tachtigers!) nieuwe vakmensen kwamen vertellen, dat het niet het voornaamste was hoe iets geschreven werd maar wát er gezegd werd. Eerst de vent en dan de vorm, riepen zij en van (ja zeker) P. A. de Genestet leenden zij de leus „geen orgeltoon, maar uw persoon”. Het kwam ook daarom goed uit, omdat ik langzamerhand de leeftijd te boven was om kapot te zijn van witte bloesems in de late schemering en zo. Alles heeft zijn tijd.

Ik heb dus alweer een boek gelezen. En in dat boek kwam nogal wat voor over seks, zoals tegenwoordig gebruikelijk is en terecht, want het blijft altijd een boeiend onderwerp. Zonder nu in details af te dalen deel ik u mee, dat de zeer viriele man uit mijn laatste boek, na menig avontuur tenslotte verkleefd blijft aan een vrouwelijk persoon, van wie wordt meegedeeld, dat zij blauwzwarte haren had, een voortreffelijk figuur, enigszins scheefstaande ogen en jukbeenderen die de aandacht trokken. De man had zulk soort vrouwen al meer ontmoet en bemind, maar dit was het einde. En helaas ook het einde van het boek. En dat is het, wat mij in deze en dergelijke boeken altijd dwars zit. Want als het boek uit is, leven die atleet en zijn blauwzwarte gade verder. En dan?

Het stoere minnen wordt natuurlijk op den duur minder, tenzij de natuur hier in hem en haar een wonder heeft gewrocht. Hij zal, vrijwel onvermijdelijk met het klimmen der jaren wat dikker worden en een weinig stijf. Zijn hoge sprongen nemen een einde. Gelukkig maar trouwens, want zij zal in het ongeschreven tweede of derde deel van het boek ook niet meer zijn, wat zij was. Tussen het blauwzwart zal hier en daar een zilveren draad gaan lopen. Rondom de verleidelijke jukbeenderen vormen zich rimpels en de misterieuze scheefstaande ogen zakken langzaam dicht. Dat is allemaal niet erg. Men kan met ere oud worden en een goed geconserveerde dame met een zilveren coiffure en vriendelijke rimpels om het nog levendig oog kan een vreugde voor haar omgeving zijn en voor haar echt-vriend.

Maar ik zou nu zo graag willen weten hoe dit echtpaar in de rijpere jaren het onstuimige verleden verwerkt. Blijft het hunkeren naar het verleden en tracht het — maar dan tevergeefs en heel tragisch — zijn jonge jaren vast te houden? Of ziet het er ontgoocheld op terug en brengt het zijn grijsheid door met een verbitterd mokken? Of aanvaardt het het onontkoombare vol wijsheid en begrip? Maar hoe brengen zij, die van de ene wereldstad naar de andere trokken en van de ene sensatie in de andere vielen, dan hun tijd door? Laat mijn James Bond-achtige vriend 's avonds de hond uit? En zie ik de dame met de jukbeenderen met een nylon-netje naar de supermarkt gaan?

Dit zou ik graag willen weten. Net zo goed als ik zou willen weten hoe die ouwe Dik Trom het tegenwoordig maakt. Zou hij in het bejaardenhuis nog steeds een practical joker zijn? Zou Old Shatterhand ooit getrouwd zijn? Is de achterkleinzoon van Samuel Pickwick kantoorbediende in de City of buschauffeur? Joop ter Heull moet ook alweer aardig opschieten en het zou mij niet verbazen als Bulletje en Bonestaak ergens wethouder waren.

Het verdriet mij, dat ik op deze vragen het antwoord niet zal weten. Wat weet ik trouwens van mijn eigen ongeboren achterkleinzonen af?

H.H.

uitzendingen van het humanistisch verbond

vrijdag 28 april 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. II)

maandag 1 mei 19.40 uur: Geen uitzending i.v.m. Nationale Feestdag.

vrijdag 5 mei 22.25 uur: Geen uitzending i.v.m. Nationale Feestdag.

maandag 8 mei 19.40 uur: M. Rood-de Boer: „Waarom werd ik gevraagd?” (Hilv. II)

vrijdag 12 mei 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)